

Jiří Moravec: Obojživelníci a plazi České republiky

Kniha Jiřího Moravce z edice Atlasy věnovaná našim obojživelníkům a plazům je vítaným příspěvkem do české batrachologické a herpetologické literatury. Shrnuje základní poznatky o taxonomickém zařazení, morfologii, rozšíření a ekologii všech u nás se vyskytujících druhů. Pečlivě dodržuje nejmodernější systematické názvosloví a drží se striktního kladistického systému – každý taxon musí být monofyletický, tedy zahrnovat předka a všechny jeho potomky. A proto se např. teď na našem území vyskytuje *Ichthyosaura alpestris* a ne *Triturus alpestris*, přestože jde pořád o stejného čolka horského. Je tedy vlastně trochu paradoxní, že kniha je celá založena na polyfyletické skupině obojživelníci + plazi. Plazi a obojživelníci jsou tradičně dávány k sobě a od herpetologa se nějak automaticky předpokládá, že bude rozumět i žabám, ale z hlediska příbuzenských vztahů to samozřejmě správně není. Užovka je příbuznější sýkoře, nebo dokonce rejskovi než čolkovi. A když už se držíme kladistiky, bylo by tedy vlastně správnější vydat knihy dvě – každou věnovanou jedné skupině, nebo dát třeba dohromady knihu Plazi a ptáci České republiky.

Výběr druhů je v podstatě jednoznačně dán diverzitou obou skupin na našem území, jako osvěžení na mě působí – byť možná pro někoho kontroverzní – zařazení dvou druhů želv mezi naše plazy. Na oznámení studenta „Viděl jsem v Berounce želvu“, odvětil jeden kolega biolog bez váhání „... a byla nádherná“. Musíme se smířit s tím, že většina želv, které v naší přírodě dnes potkáme, bude patřit právě k původně severoamerickému druhu želva nádherná (*Trachemys scripta*). Proto si myslím, že je dobře, že ji Jiří Moravec věnoval plnohodnotnou samostatnou kapitulu

(na rozdíl od stálých populací tropických žab žijících v našich sklenících, které jsou zmíněny jen víceméně na okraj v obecnější části). V knize upozorňuje i na evergreeny české herpetologie: Žijí u nás ještě původní želvy bahenní? Kolik je u nás původních populací ještěrky zední? A kde se vzaly užovky podplamaté v okolí Havířova? Autor nabízí vlastní pohled, čtenáře ale o všem informuje poctivě a vyváženě.

Texty u každého druhu se zabývají popisem hlavně vnější morfologie s důrazem na znaky vhodné pro rozpoznání jednotlivých druhů, a pohlavním rozdílem, možná až poněkud nadmíru zbarvením a jeho proměnlivostí, dále taxonomií, základní charakteristikou reprodukční biologie a ontogeneze, obývanými biotopy, velmi důležitou problematikou ochrany. Poslední odstavec u každého druhu se nepřilíší přesně jmenuje Biologie, jde ale o údaje o denní i roční aktivitě, potravní ekologii a reprodukční strategii a dalších aspektech chování apod. Nejsou zařazeny informace např. o genetice (s výjimkou odkazů na fylogeografické studie) – chápu, že ne každý postrádá obrázek karyotypu, ale už třeba informace o způsobu určení pohlaví by zařazena být mohla (možná se tu ale odráží mé vlastní odborné zaměření). V knize mi ale nejvíce chybějí mapy celosvětového rozšíření druhů a ještě více mapy rozšíření v České republice. Podrobné informace jsou sice obsaženy v textu, ale obrázek – byť v detailech nutně nepřesný – může usnadnit rychlou orientaci těm, kteří se o naši batracho- a herpetofauně teprve učí. Podobně nenajdeme klíče k určování. Znaky pro determinaci jsou zmíněny v textu a výborně ilustrovány fotografiemi, přesto by jednoduchý klíč mohl být pro mnohé čtenáře užitečný.

Obojživelníci a plazi České republiky

Nemluvme ale o tom, co v knize není, soustředme se na to, co v ní je – především výborné fotografie ukazující diverzitu našich zástupců a překvapivé, nebo naopak typické – ať už nápadné, či skryté – obrázky ze života obojživelníků a plazů. Fascinující je snímek slepýše na sněhu, rosniček při kladení vajíček, naprosto strhující epické zachycení soupeření samců skokanů skřehotavých, páření slepýšů i hadů. Výborně se také podařil výběr fotografií habitatů – někdy až kýčovitě krásných, jindy naopak na první pohled trošičku odpuzejících – vyježděné koleje či pískovna – zkrátka autentická prostředí obojživelníků a plazů se všim všudy. Je takřka neuvěřitelné, že téměř všechny snímky pořídil Jiří Moravec sám – dokládá to nejen jeho fotografický talent, ale zejména dlouhodobý zájem o naše obojživelníky a plazy a lásku k nim, které v knize zúročil v perfektní obrazové dokumentaci i přesných textech.

Ať už se chcete české obojživelníky a plazy nově naučit, doplnit si o nich vzdělání, nebo si jen osvěžit paměť, knihu vřele doporučuji. Každý čtenář při jejím prohlížení ocení krásu těchto zvířat a jistě zatouží za nimi vyrazit ven. Na vinice, do lužních lesů, na hory, k řece, na výsypku nebo k městské vodní nádrži... To je vlastně jedno. Ještě je kam a doufám, že to tak i zůstane. V toulkách za plazy a obojživelníky vám atlas zasvěceně poradí a ukáže, jak se na ně dívat s pokorou a obdivem.

Academia, Praha 2019, 464 str.
Doporučená cena 450 Kč

1 Dominantní samec skokan skřehotavého (*Pelophylax ridibundus*) snažící se ponořit svého soka pod vodu. Modřany, Praha, 14. května 2017.
Foto J. Moravec